

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Факультет педагогіки та психології
Кафедра історії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
УКРАЇНА В НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНІЙ БОРОТЬБІ 1914-1921 РР.

Ступінь магістра

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

014 Середня освіта

Код та найменування спеціальності

Спеціальність: 014.03 Середня освіта (Історія)

2020-2021 навчальний рік

Розробник: доктор історичних наук, доцент кафедри історії Пархоменко В.А.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії

Протокол № 1 від «26» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри (Рижева Н.О.)

«26» серпня 2020 р.

Анотація

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Україна в національно-визвольній боротьбі 1914-1921 рр.» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності: 014 Середня освіта за освітньо-професійною програмою: 014 Середня освіта (Історія).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: визвольна боротьба 1914-1921 рр. Мета курсу «Україна в національно-визвольній боротьбі 1914-1921 рр.»: аналіз сучасного державотворення в Україні переконливо засвідчує, що чимало нинішніх проблем значною мірою ідентичні викликам періоду національно-визвольних змагань початку ХХ ст. Вивчення курсу «Україна в національно-визвольній боротьбі 1914-1921 рр.», постатей і подій минулого важливо в теперішній історичній свідомості, сприятиме розв'язанню певних проблем сучасного державотворення. Всебічне вивчення тематики курсу в нинішніх умовах диктується і тим, що розбудова Української держави поставила перед сучасною історичною наукою завдання об'єктивного висвітлення її минулого, спотвореного імперською ідеологією.

Ключові слова: *Українська революція 1917-1921 рр., національний рух, визвольна боротьба, державність*

Abstract

Program for studying the normative academic discipline "Ukraine in the national liberation struggle of 1914-1921." compiled in accordance with the educational-professional training program for masters of the specialty: 014 Secondary education according to the educational-professional program: 014 Secondary education (History).

The subject of study of the discipline is: the history of the national liberation struggle of 1914-1921. The purpose of the course "Ukraine in the national liberation struggle of 1914-1921": the analysis of modern state formation in Ukraine convincingly shows that many current problems are largely identical to the challenges of the period of national liberation struggles of the early twentieth century. The study of the History of the national liberation struggle of 1914-1921, figures and events of the past is important in the current historical consciousness, will help solve certain problems of modern state formation. A comprehensive study of the subject of the course in the current conditions is dictated by the fact that the development of the Ukrainian state has set modern historical science the task of objective coverage of its past, distorted by imperial ideology.

Key words: *Ukrainian revolution of 1917-1921, national movement, liberation struggle, statehood*

1. Опис навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проєкт, наукова стаття	Спеціальність: 014 Середня освіта Спеціалізація: 014.03 Історія Освітня програма: Середня освіта (Історія)	Семестр	
Загальна кількість годин – 150		2-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: 6 аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 2	Ступінь: магістра	Лекції	
		22 год.	
http://moodle.mdu.edu.ua/my/		Практичні, семінарські	
		28 год.	
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		100 год.	
		Вид контролю: залік	

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 50 год. – аудиторні заняття, 100 год. – самостійна робота (30% / 70%).

Заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>заочна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проєкт, наукова стаття	Спеціальність: 014 Середня освіта Спеціалізація: 014.03 Історія Освітня програма: Середня освіта (Історія)	Семестр	
Загальна кількість годин – 150		2-й	
	Ступінь: магістра	Лекції	
		8 год.	
		Практичні, семінарські	

http://moodle.mdu.edu.ua/my /		2 год.	
		<i>Лабораторні</i>	
			-
		<i>Самостійна робота</i>	
		140 год.	
		Вид контролю: залік	

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 10 год. – аудиторні заняття, 140 год. – самостійна робота (10% / 90%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Курс дисципліни «Україна в національно-визвольній боротьбі 1914-1921 рр.» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності: 014 Середня освіта за освітньо-професійною програмою: 014 Середня освіта (Історія).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: визвольна боротьба в Україні у 1914-1921 рр.

Міждисциплінарні зв'язки: історія України, джерелознавство, всесвітня історія.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

1.2. Мета курсу «Україна в національно-визвольній боротьбі 1914-1921 рр.» Аналіз сучасного державотворення в Україні переконливо засвідчує, що чимало нинішніх проблем значною мірою ідентичні викликам періоду національно-визвольних змагань початку ХХ ст. Вивчення історії визвольного руху, постатей і подій минулого важливо в теперішній історичній свідомості, сприятиме розв'язанню певних проблем сучасного державотворення. Всебічне вивчення тематики курсу в нинішніх умовах диктується і тим, що розбудова Української держави поставила перед сучасною історичною наукою завдання об'єктивного висвітлення її минулого, спотвореного імперською ідеологією.

1. 2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є курсу:

- *пізнавальні:* розглянути, враховуючи політичні та соціально-економічні фактори, розвиток українського національного руху в роки Першої світової війни;
- розкрити процес утворення Української Центральної Ради та її боротьбу за автономію;
- висвітлити, враховуючи умови політичної ситуації в Україні, зміст та принципи реалізації плану державного будівництва УНР (листопад 1917- квітень 1918 рр.);
- дослідити внутрішню та зовнішню політику Гетьманату П.Скоропадського у спогадах сучасників;
- розкрити основні аспекти внутрішньої та зовнішньої діяльності уряду Директорії УНР;
- проаналізувати визвольну боротьбу в Східній Галичині у 1917-1918 рр.;
- дослідити проблему формування Збройних сил УНР, Гетьманату та ЗУНР в період Української революції.
- *методичні:* ознайомити студентів з історіографією. джерельною базою, концептуальними підходами даної проблеми
- *практичні:* вироблення практичних вмінь та навичок, формувати професійну культуру, науковий світогляд майбутнього історика, та дослідницькі й інформаційні уміння студентів.

Передумови для вивчення дисципліни: Історія України, всесвітня історія
Навчальна дисципліна складається з 5-х кредитів.

Програмні результати навчання:

ПРН-1 Здатність синтезувати та використовувати знання з основних теорій історичного розвитку, методології історичної науки, її періодизацію.

ПРН-2 Знання видів, форм та джерел історичної інформації, методів їх дослідження.

ПРН-3 Використання нових освітніх та інформаційних технологій, сучасних засобів навчання та використання їх у педагогічному процесі.

ПРН-4 Здатність використовувати основи загальнотеоретичних дисциплін в обсязі, необхідному для вирішення педагогічних і дослідницьких завдань, успішного освоєння методологічних і прикладних питань спеціальності, питань фундаментальних загальноісторичних і спеціальних дисциплін; дисциплін психолого-педагогічного циклу: педагогіку, психологію, методику викладання історії, методику і організацію позакласної (поза аудиторної) роботи.

ПРН-5 Знання теорії й методології історичної науки, методики вивчення суспільних явищ і процесів, пам'яток матеріальної і духовної культури.

ПРН-6. Використання принципів і методів збору, систематизації, узагальнення і використання інформації, проведення наукових досліджень за профілем спеціальності.

1. 3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-3. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань і стратегій/способів мислення.

II. Фахові:

ФК-1. Знання вітчизняної та світової історії. Знання основних історичних процесів та подій усіх континентів від давнини до сьогодення, їх взаємозв'язок, сучасні дискусії на цю тему та напрями дослідження.

ФК-2. Вміння аналізувати джерела. Пошук, розуміння та використання архівних, музейних джерел з історії.

ФК-3. Здатність застосовувати знання про сучасні досягнення з історичної науки.

ФК-8. Здатність володіти навичками історіографічного й джерелознавчого аналізу та методами пошуку нових форм дослідження.

ФК-9. Здатність застосовувати набуті знання для вирішення конкретних педагогічних, методичних, науково-практичних, інформаційно-пошукових завдань у своїй професійній діяльності.

ФК-10. Здатність планувати, організовувати і вести навчально-виховну роботу.

ФК-11. Здатність володіти передовими методами управління педагогічними, учнівськими (студентськими) й трудовими колективами.

ФК-12. Здатність на практиці застосовувати принципи наукової організації праці.

ФК-13. Здатність вести пошукову краєзнавчу роботу, виявляти, досліджувати та сприяти збереженню історико-культурних пам'яток.

ФК-14. Здатність використовувати набуті психолого-педагогічні і методичні прийоми для викладання історичних дисциплін в середніх та вищих навчальних закладах.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1. Український національний рух в роки Першої світової війни.

Тема 2. Українська Центральна Рада: від автономії до незалежності

Тема 3. Гетьманат П.Скоропадського 1918 р.

Тема 4. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР.

Тема 5. ЗУНР.

Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Український національний рух в роки Першої світової війни.

Тема 1. Україна в роки Великої війни 1914-1917 рр.

Історіографія проблеми. Україна в роки Першої світової війни: хід військових дій в західноукраїнських землях. Союз Визволення України. Головна Українська Рада. Українські Січові стрільці.

Кредит 2. Українська Центральна Рада (березень 1917-квітень 1918 рр.)

Тема 2. Українська Центральна Рада: від автономії до незалежності

Український національний рух на початку ХХ ст. Утворення Центральної Ради. Всеукраїнський національний конгрес. Українізація збройних сил. Всеукраїнські військові з'їзди. I та II Універсали. Загострення політичної кризи. III Універсал. Проголошення УНР. Війна з радянською Росією. Брестські переговори. Відновлення УНР.

Кредит 3. Українська Держава П. Скоропадського.

Тема 3. Гетьманат П.Скоропадського 1918 р.

Переворот 29 квітня 1918 р. Внутрішня політика: аграрна реформа, будівництво збройних сил, культурно-освітня сфера. Зовнішні відносини Української Держави: Четверний союз, Антанта, радянська Росія, антибільшовицькі уряди Дону, Кубані, Криму. Антигетьманський повстанський рух. Падіння Гетьманату.

Кредит 4. Директорія УНР

Тема 4. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР.

Утворення Директорії УНР. Трудовий конгрес. Отаманщина. Переговори з Антантою та радянською Росією. Відносини із керівництвом ЗОУНР. Військові дії проти більшовиків та денікінців. Перший та Другий Зимові походи.

Кредит 5. ЗУНР.

Тема 5. ЗУНР.

«Листопадовий зрив». Проголошення ЗУНР та її внутрішня політика. Переговори з Антантою. Галицька армія. Військові дії в Галичині 1918-1919 рр. Утворення ЗОУНР. Причини поразки.

3. Структура навчальної дисципліни
Денна форма навчання

Назви кредитів і тем 1	Кількість годин			
	Усього	Лекції	Семінари	Самостійна робота
<i>Кредит 1. Український національний рух в роки Першої світової війни. .</i>				
Тема 1. Україна в роки Великої війни 1914-1917 рр.		4	4	20
Усього	26	2	4	20
<i>Кредит 2. . Українська Центральна Рада (березень 1917-квітень 1918 рр.)</i>				
Тема 2. Українська Центральна Рада: відавтономії до незалежності		6	6	20
Усього	32	6	6	20
<i>Кредит 3. Українська Держава П. Скоропадського.</i>				
Тема 3. Гетьманат П.Скоропадського 1918 р.		4	6	20
Усього	24	2	2	20
<i>Кредит 4. Директорія УНР</i>				
Тема 4. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР.		4	6	20
Усього	30	4	6	20
<i>Кредит 5. ЗУНР.</i>				
Тема 5. ЗУНР		4	6	20
Усього	30	4	6	20
Усього годин за курс	150	22	28	100

Заочна форма навчання

Назви кредитів і тем 1	Кількість годин			
	Усього	Лекції	Семінари	Самостійна робота
<i>Кредит 1. Український національний рух в роки Першої світової війни. .</i>				
Тема 1. Україна в роки Великої війни 1914-1917 рр.		2		28
Усього	30	2		28

<i>Кредит 2. Українська Центральна Рада (березень 1917-квітень 1918 рр.)</i>				
Тема 2. Українська Центральна Рада: відавтономії до незалежності		2		28
Усього	30	2		28
<i>Кредит 3. Українська Держава П. Скоропадського.</i>				
Тема 3. Гетьманат П.Скоропадського 1918 р.		2		28
Усього	30	2		28
<i>Кредит 4. Директорія УНР</i>				
Тема 4. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР.		2		28
Усього	30	2		28
<i>Кредит 5. ЗУНР.</i>				
Тема 5. ЗУНР			2	28
Усього	30		2	28
Усього годин за курс	150	8	2	140

**4. Теми лекційних занять
Денна форма навчання**

№ п/п	Назва теми	Кіль- кість год.
<i>Кредит 1. Український національний рух в роки Першої світової війни.</i>		
1.	Тема 1. Україна в роки Великої війни 1914-1917 рр.	4
<i>Кредит 2. Українська Центральна Рада (березень 1917-квітень 1918 рр.)</i>		
	Тема 2. Українська Центральна Рада: від автономії до незалежності	6
<i>Кредит 3. Українська Держава П. Скоропадського</i>		
2.	Тема 3. Гетьманат П.Скоропадського 1918 р.	4
<i>Кредит 4. Директорія УНР та ЗУНР</i>		
4	Тема 4. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР.	4
<i>Кредит 5. ЗУНР.</i>		
5	Тема 5. ЗУНР	4
Всього:		22

Заочна форма навчання

№ п/п	Назва теми	Кіль- кість год.
<i>Кредит 1. Український національний рух в роки Першої світової війни.</i>		
1.	Тема 1. Україна в роки Великої війни 1914-1917 рр.	2

<i>Кредит 2. Українська Центральна Рада (березень 1917-квітень 1918 рр.)</i>		
	Тема 2. Українська Центральна Рада: від автономії до незалежності	2
<i>Кредит 3. Українська Держава П. Скоропадського</i>		
2.	Тема 3. Гетьманат П.Скоропадського 1918 р.	2
<i>Кредит 4. Директорія УНР та ЗУНР</i>		
4	Тема 4. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР.	2
<i>Кредит 5. ЗУНР.</i>		
5	Тема 5. ЗУНР	
Всього:		8

5. Теми практичних занять Денна форма навчання

№ п/п	Назва теми	Кількість год.
<i>Кредит 1. Український національний рух в роки Першої світової війни.</i>		
1.	Тема 1. Україна в роки Великої війни 1914-1917 рр.	4
<i>Кредит 2. Українська Центральна Рада (березень 1917-квітень 1918 рр.)</i>		
	Тема 2. Українська Центральна Рада: від автономії до незалежності	6
<i>Кредит 3. Українська Держава П. Скоропадського</i>		
2.	Тема 3. Гетьманат П.Скоропадського 1918 р.	6
<i>Кредит 4. Директорія УНР та ЗУНР</i>		
4	Тема 4. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР.	6
<i>Кредит 5. ЗУНР.</i>		
5	Тема 5. ЗУНР	6
Всього:		28

Заочна форма навчання

№ п/п	Назва теми	Кількість год.
<i>Кредит 1. Український національний рух в роки Першої світової війни.</i>		
1.	Тема 1. Україна в роки Великої війни 1914-1917 рр.	
<i>Кредит 2. Українська Центральна Рада (березень 1917-квітень 1918 рр.)</i>		
	Тема 2. Українська Центральна Рада: від автономії до незалежності	
<i>Кредит 3. Українська Держава П. Скоропадського</i>		
2.	Тема 3. Гетьманат П.Скоропадського 1918 р.	
<i>Кредит 4. Директорія УНР та ЗУНР</i>		
4	Тема 4. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР.	
<i>Кредит 5. ЗУНР.</i>		
5	Тема 5. ЗУНР	2
Всього:		2

6. Лабораторні заняття

Робочим планом не передбачено

7. Самостійна робота

Денна форма навчання

№ п/п	Назва теми	Кіль- кість год.
<i>Кредит 1. Український національний рух в роки Першої світової війни.</i>		
1.	Тема 1. Україна в роки Великої війни 1914-1917 рр.	20
<i>Кредит 2. Українська Центральна Рада (березень 1917-квітень 1918 рр.)</i>		
	Тема 2. Українська Центральна Рада: від автономії до незалежності	20
<i>Кредит 3. Українська Держава П. Скоропадського</i>		
2.	Тема 3. Гетьманат П.Скоропадського 1918 р.	20
<i>Кредит 4. Директорія УНР та ЗУНР</i>		
4	Тема 4. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР.	20
<i>Кредит 5. ЗУНР.</i>		
5	Тема 5. ЗУНР	20
Всього:		100

Заочна форма навчання

№ п/п	Назва теми	Кіль- кість год.
<i>Кредит 1. Український національний рух в роки Першої світової війни.</i>		
1.	Тема 1. Україна в роки Великої війни 1914-1917 рр.	28
<i>Кредит 2. Українська Центральна Рада (березень 1917-квітень 1918 рр.)</i>		
	Тема 2. Українська Центральна Рада: від автономії до незалежності	28
<i>Кредит 3. Українська Держава П. Скоропадського</i>		
2.	Тема 3. Гетьманат П.Скоропадського 1918 р.	28
<i>Кредит 4. Директорія УНР та ЗУНР</i>		
4	Тема 4. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР.	28
<i>Кредит 5. ЗУНР.</i>		
5	Тема 5. ЗУНР	28
Всього:		140

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання складається з двох напрямів :

I – підготовка та захист контрольної роботи (для студентів ЗФН);

II – підготовка доповіді з висвітленням проблем (для студентів ДФН).

Форми роботи та критерії оцінювання

Зміст курсу поділений на 5 кредитів. Кожний кредит включає в себе лекції, семінарські заняття, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу даної частини курсу.

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Критерії оцінювання відповідей на студентів на семінарських заняттях

Враховується:

1. рівень осмислення навчального матеріалу;
2. рівень сформованості аналітичних умінь і концептуальних підходів;
3. повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
4. використання додаткової літератури;
5. порівняння, зв'язок із практикою, висновки.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 100 до 500 балів (за 5 кредитів), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 5 крд.

Поточне оцінювання та самостійна робота										КР	Накопичувальні бали/сума
T1	T2	T3	T4	T5						100	500/100
100	100	100	100	100							

*Примітка. Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспит оцінюється в 40 б.

9. Засоби діагностики

Діагностика і контроль засвоєння програмного матеріалу здійснюється за кредитно-трансферною системою. Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: поточний контроль (письмові роботи – реферати, контрольні) і підсумковий контроль (залік).

- а) поточний контроль за роботою та рівнем знань та вмінь через усне та письмове опитування;
- б) письмові контрольні та самостійні роботи;
- в) тестові завдання;
- г) співбесіди на консультаціях.

10. Методи навчання

Усний виклад матеріалу, наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, порівняльний аналіз; ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки).

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Велика війна 1914-1918 рр. і Україна / за ред. О.П. Реєнта. - Київ: КЛЮ, 2013. - 784 с.
2. Малик А. О. Мемуари як джерело до історії української революції (березень 1917 – квітень 1918 рр.) / А. О. Малик. – Львів: ЛДУ ім. Івана Франка, 1999. – 74 с.
3. Нариси історії Української революції 1917-1921 рр. / В.Ф. Верстюк та ін. Київ: Наукова думка, 2011. Кн.1. 388 с; Київ: Наукова думка, 2012. Кн. 2. 464 с.
4. Пінак Є., Чмир М. Військо Української революції 1917-1921 років. Харків: Книжковий Клуб, 2017. 432 с.
5. Пархоменко В.А. Національно-визвольна боротьба та революційні події 1914-1921 рр. в українській мемуаристиці: монографія. – Миколаїв: Іліон, 2014. – 480 с.
6. Пархоменко В., Шитюк М. Українська Центральна Рада та Гетьманат П. Скоропадського в мемуарній спадщині. Миколаїв: Іліон, 2017. – 196 с.
7. Пархоменко В.А. Директорія УНР та Західноукраїнська Народна республіка в історико-мемуарній літературі: монографія / В. А. Пархоменко. – Миколаїв: Іліон, 2019. – 212 с.
8. Пархоменко В.А. Вітчизняна мемуаристика Української революції 1917-1921 рр. Навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2019. - 350 с.
9. Стопчак М. Утворення та діяльність Директорії УНР (1918–1920 рр.): Історіографічний нарис / Микола Стопчак. – Вінниця: І. Балюк, 2010. – 812 с.
10. Рубльов О., Реєнт О. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / О. Рубльов, О. Реєнт. – «Україна крізь віки». – Т.10. – К.: Альтернативи, 1999. – 320 с.
11. Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917–1921 років. Київ: Вид-во «Арій», 2016. 280 с.
12. Пархоменко В.А. Миколаївське товариство допомоги родинам запасних в роки Першої світової війни. // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: Збірник наукових праць. – Випуск 3.28: Історичні науки. – Миколаїв, 2010. – С. 278 – 283.
13. Пархоменко В. А. Надання допомоги біженцям у Миколаєві в роки Першої світової війни // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського. Історичні науки. – Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2014. – Вип. 3.38 (110). – С. 171-174.

Допоміжна:

- Алексеев И. (Небутев). Из воспоминаний левого эсера: (Подпольная работа на Украине) / И. Алексеев (Небутев). – М.: Гос. изд-во, 1922. – 52 с.
- Андрієвський В. З минулого. [У 3 т.]. Т. 2: Від Гетьмана до Директорії. Ч. 1: Гетьман / В. Андрієвський. – Берлін: Укр. Слово, 1923. – 262 с.
- Бобарыков И. Киев – Севастополь – Германия – Англия 1918-1919 // 1918 год на Украине: серия «Белое движение в России». - М.: ЗАО Изд-во Центрополиграф, 2001. – Т.5. – С. 169-194.
- Быструков В. Из истории гетманско-петлюровского периода на Черниговщине: (Воспоминания) / В. Быструков // Летопись революции. – Харків, 1926. – № 2. – С. 101–108.

- Верстюк В. Махновщина: селянський повстанський рух на Україні (1918–1921). — К., 1991.
- Визвольні змагання очима контррозвідника (документальна спадщина Миколи Чоботарьова). — К.: Темпора, 2003. — 288 с.
- Винниченко В. Відродження нації. Заповіт борцям за визволення. — К.: Книга Роду, 2008. — 800 с.
- Войнаренко О. З гетьманських часів: Спогади самовидця з року 1918 / О. Войнаренко. — Детройт: Накладом Жіночого відділу Укр. гетьманської організації, 1950. — 30 с.
- Галаган М. З моїх споминів (1880-ті — 1920 р.): Документально-художнє видання / М. М. Галаган; [передмова: Т. Осташко, В. Соловйова]. — К.: Темпора, 2005. — 656 с.
- Галушка І. Спомини про мої переживання від 28 жовтня 1918 до середини січня 1921 року / І. Галушка // Вісті (Мюнхен). — 1962. — № 105. — С. 6–8.
- Гольденвейзер А. А. Из Киевских воспоминаний (1917–1921 гг.) / А. А. Гольденвейзер // Архив русской революции. — М.:Терра — Политиздат, 1991. —Т.6. — С. 161–303.
- Гурко В.И. Политическое положение на Украине при гетмане // Революция на Украине по мемуарам белых. — М.- Л.: Государственное издательство, 1930. — с. 212 — 221.
- Деникин А. Очерки русской смуты: Белое движение и борьба добровольческой армии. Май-Октябрь 1918г. — Минск: Харвест, 2002. — 464 с.
- Донцов Д. Рік 1918, Київ: Документально-художнє видання / Упоряд. К. Ю. Галушко. — К.: Темпора, 2002. — 208 с.
- Дорошенко Д. Мої спогади про недавнє минуле (1914-1920) / Д. Дорошенко. — К.: Темпора, 2007.
- Дорошенко Д. Закордонна політика Української Держави 1918 р. — Відень, 1931.
- Дорошенко М. Стежками Холодноярськими. Спогади 1918 р. — Філадельфія, 1973.
- Дяченко П.Г. Чорні запорожці. Спомини командира 1-го кінного полку Чорних запоріжців Армії УНР / П.Г. Дяченко. — К.: Стікс, 2010. — 448 с.
- Затонський В. Із спогадів про українську революцію // Архіви України. — 1991. - № 1.
- Зеньковський В. Пять месяцев у власти (15 мая — 19 октября 1918 г.). Воспоминания. — М., 1995.
- Игрнев Г. Екатеринославские воспоминания. // Архив русской революции. — М.: Терра — Политиздат, 1991. —Т.3. — С. 234–243.
- Іваніс В. Стежками життя (Спогади) / В. Іваніс. — Новий Ульм, 1959.
- Кедрин І. Київ 1918 / І. Кедрин-Рудницький // Історичний календар-альманах «Червоної Калини» на 1938 р. — Львів: Червона Калина, 1937. — С. 15–23. Кедрин І. Викривлена правда: Події в Україні у 1918 р. в кривому дзеркалі споминів д-ра Лонгіна Цегельського / І. Кедрин-Рудницький. — Нью-Йорк: Вид. і наклад Братства УСС, 1963. — 32 с.
- Ковалевський М. При джерелах боротьби: Спомини, враження, рефлексії / М. М. Ковалевський. — Інсбрук: Накладом М. Ковалевської, 1960. — 720 с.
- Коновалець Є. Причинки до історії української революції. — Мюнхен, 1948.
- Кордуба М. В посольстві до гетьмана: Уривок із щоденника / М. М. Кордуба // Літопис Червоної Калини (Львів). — 1930. — Ч. 10. — Жовтень. — С. 12–14.
- Кордуба М. В посольстві до гетьмана: Уривок із щоденника / М. М. Кордуба // Літопис Червоної Калини (Львів). — 1930. — Ч. 11. — Листопад. — С. 5–10.
- Кордуба М. В посольстві до гетьмана: Уривок із щоденника / М. М. Кордуба // Літопис Червоної Калини (Львів). — 1930. — Ч. 12. — Грудень. — С. 11–15.

- Король Н. Як Павло Скоропадський став гетьманом України (Уривок з споминів) / Н. Король.– Нью-Йорк, 1967.
- Краснов П. Великое Войско Донское / П. Краснов // Белое дело. – М.: Голос, 1992. – С. 5-209.
- Кучабський В. Корпус Січових Стрільців. – Чикаго, 1969.
- Лазорський О. З повстанського руху на Полтавщині. // Літопис революції. - Харків – 1930. - №2.
- Липинський В. Про хліборобський з'їзд 1918 року // У 60-річчя гетьманської української держави 29 квітня 1918 року. – Торонто, 1978.
- Лихтенбергский Г. Как началась «Южная Армия». // Архив русской революции. - М.: Terra – Политиздат, 1991. –Т.8. – С. 166-183.
- Лукомский А. Из воспоминаний. // Архив русской революции. - М.: Terra – Политиздат, 1991. –Т.5. – С. 101-189.
- Людендорф Э. Мои воспоминания о войне 1914-1918 гг. / Э. Людендорф. – Минск: АСТ - Харвест, 2005. - 800 с.
- Мазепа І. Україна в огні і бурі революції. Спогади. – К.: Темпора, 2003.
- Майоров М. Из истории революционной борьбы на Украине (1914-1920). / Майоров М. – К., 1922.
- Майстренко І. Історія мого покоління: Спогади учасника революційних подій в Україні / І. Майстренко. – Едмонтон: Канадський ін-т укр. студій, Альбертський ун-т, 1985. – 416 с.
- Махно Н. Сповідь анархіста . – К.: Книга Роду, 2008. - 624 с.
- Могилянський Н. Трагедия Украины // Архив русской революции. - М.: Terra – Политиздат, 1991. – Т.11. – С. 74-105.
- Мякотин И. Из недалекого прошлого. // Революция и гражданская война на Украине в описаниях белогвардейцев. – М-Л.: Госуд. изд-во, 1930. – С. 222-238.
- Омелянович – Павленко М. Спогади командарма (1917-1920). / М. Омелянович – Павленко. – К.: Темпора, 2007. - 608 с.
- Пасіка М. Земельна справа в Українській державі. – Роттердам, 1938.
- Петрів В. Військово-історичні праці. Спомини. - К.: Поліграфкнига, 2002.
- Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917–1921 років. - Київ: Вид-во «Арій», 2016. - 280 с.
- Скоропадський П. Спомини / П. П. Скоропадський; [передм. Г. В. Папакіна]. – К.: Україна, 1992. – 112 с.
- Скоропадский П. «Украина будет!»...: Из воспоминаний // Минувшее. – М. - СПб., 1994. – Вып. 17. – С. 7–115.
- Скоропадський П. Спогади: Кінець 1917 – грудень 1918 / П. П. Скоропадський / редкол.: Я. Пеленський (голов. ред.) та ін..– К. – Філадельфія: Б. в., 1995. – 493 с.
- Слезкин Ю. Ингерманландский гусарский полк в гражданской войне // Возрожденные полки русской армии в Белой борьбе на Юге России: серия «Белое движение в России». – М.: ЗАО Изд – во Центрполиграф, 2002. – Т. 7. – С. 125-129.
- Суслик Р. Криваві сторінки з неписаних літописів. Полтавщина у боротьбі проти московського комунізму / Суслик Р. – Лондон, 1955.
- Троцкий Л. Моя жизнь / Л. Троцкий. – М.: Политиздат, 1991.
- Тинченко Я. Діяльність С. Петлюри за часів першої українсько-радянської війни: грудень 1917-лютий 1918 рр. // Симон Петлюра та українська національна революція. – К.: МП “Фенікс”, 1993. - С. 51-136.
- Тинченко Я. Українське офіцерство: шляхи скорботи та забуття. – Ч.1. Біографічно-довідкова. – К.: Тиражувальний центр УРП, 1995. – 258 с.
- Тинченко Я. Військово-морські сили України, 1917–1921 рр. – К.: Темпора, 2012.

Тинченко Я. Війська Ясновельможного Пана Гетьмана. Армія Української Держави, травень-грудень 1918 року. – К.: Темпора, 2014.

Тинченко Я. 1919. Дієва армія УНР, листопад 1918 – листопад 1919 р.: науково-популярне видання. – К.: Темпора, 2017.

Тютюнник Юрко. Записки генерал-хорунжого. – К.: Книга Роду, 2008. - 312 с.

Удовиченко О. Третя залізна дивізія: Матеріали до історії В УНР: У 2 т. – Нью-Йорк: Червона Калина, 1971. - Т.1. - 263 с.; 1982. - Т.2. - 230 с.

Удовиченко О. Україна у війні за державність: Історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил 1917-1921. – К.: Україна, 1995. – 206 с.

Українська Галицька Армія: У 40-річчя її участі у визвольних змаганнях (Матеріали до історії). - Т. 1-5. – Вінніпег, 1958-1976.

Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції 1917-1920. - К.: Академкнига, 2011. - Т. 1-2.

Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції 1917-1920. - К.: Академкнига, 2011. - Т. 3-4.

Чикаленко Є. Щоденник (1918-1919). - К.: Темпора, 2011. - 424 с.

Чорна книга України. Збірник документів, архівних матеріалів, доповідей, статей, досліджень, есе. / Під. ред. Ф.Зубанова. - К.: Видавнича справа “Просвіта” 1998 р. - 783 с.

Чортківська офензива. – Мюнхен: Вид. Братства вояків 1-ї Укр. дивізії УНА, 1953. - 58 с.

Шанковський Л. Де були українські полки австрійської армії при кінці світової війни? // Українська армія в боротьбі за державність. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1958. - С. 85-105.

Шанковський Л. Українська армія в боротьбі за державність. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1958. - 317 с.

Шаповал М. Велика революція і українська визвольна програма: (Виклад в Америці). – Прага: Вільна спілка, 1927 – 1928.

Щусь О. Й. Всеукраїнські військові з'їзди. – Київ: Наукова думка, 1992. – 86 с.

Фещенко-Чопівський І. Хроніка мого життя // Фещенко-Чопівський І. Життєписно-бібліографічний нарис / І. Фещенко-Чопівський;. – Львів: НТШ, 2000. – С. 79–207.

Цегельський Л. Від легенд до правди: Спомини про події в Україні, зв'язані з Першим Листопадом 1918 р. / Л. Цегельський. – Львів: Свічадо, 2003.

Чернин О. В дни мировой войны. Мемуары. / О. Чернин. – Москва-Петроград: Госуд. изд-во, 1923.

Шаповал М. У 60-річчя відновлення гетьманської держави. – Мюнхен, 1978. – 158 с.

Шемет С. До історії української демократично-хліборобської партії / С. Шемет. – Львів: Хліборобська Україна, 1923.

Шкільник М. Україна в боротьбі за державність (1917-1921). Спомини та роздуми / М. Шкільник. – Торонто, 1971. – 366 с.

12.Інформаційні ресурси

Інститут історії України НАН України. Історіографічні дослідження в Україні. Режим доступу:

<http://www.history.org.ua/indexold.php?urlcrnt=JournALL/select.php&seriaName=historiograf/>

